

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

9. veebruar 2012*

Eelotsusetaotlus — Õigusaktide ühtlustamine — Intellektuaalomand — Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused — Direktiivid 93/83/EMÜ, 2001/29/EÜ, 2006/115/EÜ ja 2006/116/EÜ — Kinematograafilise teose kasutusõiguste jagamine lepingu alusel teose peamise režissööri ja tootja vahel — Siseriiklikud õigusnormid, millega on need õigused eranditult ja automaatselt antud filmi tootjale — Võimalus sellest normist pooltevahelise kokkuleppe alusel kõrvale kalduda — Sellest tulenev õigus tasule

Kohtuasjas C-277/10,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Handelsgericht Wiener (Austria) 17. mai 2010. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. juunil 2010, menetluses

Martin Luksan

versus

Petrus van der Let,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees K. Lenaerts, kohtunikud J. Malenovský (ettekandja), R. Silva de Lapuerta, G. Arestis ja T. von Danwitz,

kohtujurist: V. Trstenjak,

kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 5. mai 2011. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- M. Luksan, esindaja: *Rechtsanwalt* M. Walter,
- P. van der Let, esindaja: *Rechtsanwältin* Z. van der Let-Vangelatou,
- Austria valitsus, esindaja: C. Pesendorfer,
- Hispaania valitsus, esindaja: N. Díaz Abad,
- Euroopa Komisjon, esindajad: J. Samnadda ja F. W. Bulst,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

olles 6. septembri 2011. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada:
 - nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiivi 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamisoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (EÜT L 346, lk 61; ELT eriväljaanne 17/01, lk 120) artikleid 2 ja 4;
 - nõukogu 27. septembri 1993. aasta direktiivi 93/83/EMÜ teatavate satelliitlevile ja kaabli kaudu taasedastamisele kohaldatavaid autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate eeskirjade kooskõlastamise kohta (EÜT L 248, lk 15; ELT eriväljaanne 17/01, lk 134) artikleid 1 ja 2;
 - nõukogu 29. oktoobri 1993. aasta direktiivi 93/98/EMÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja ühtlustamine (EÜT L 290, lk 9; ELT eriväljaanne 17/01, lk 141) artiklit 2, ning
 - Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artikleid 2, 3 ja 5.
- 2 Eelotsusetaotlus esitati dokumentaalfilmi peamise režissööri M. Luksani ja selle filmi tootja P. van der Leti vahelises vaidluses, mis puudutab sellise lepingu täitmist, millega esimene loovutas teisele kõnealuse filmi suhtes oma autoriõigused ja teatavad kasutusõigused.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

Berni konventsioon

- 3 Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni (Pariisi 24. juuli 1971. aasta redaktsioon) 28. septembril 1979 muudetud redaktsiooni (edaspidi „Berni konventsioon”) artiklis 14a on sätestatud:

„(1) Kinematograafiateost kaitstakse kui originaalteost, kahjustamata mis tahes kohandatud või reprodutseeritud teose autoriõigust. Isik, kellele kuulub autoriõigus kinematograafiateosele, kasutab samasuguseid õigusi nagu originaalteose autor, kaasa arvatud eelmises artiklis nimetatud õigused.

(2)

(a) Autoriõiguse kuuluvus kinematograafiateosele määratakse kindlaks selle riigi seadusandlusega, kus kaitset nõutakse.

(b) Liitu kuuluvates riikides, kus vastavalt seadusandlusele kuulub autoriõigus kinematograafiateosele ka autoritele, kes on andnud oma panuse teose loomisse, ei või nimetatud autorid, juhul kui nad on endale võtnud sellise panuse andmise kohustuse, vastupidise või erisätte puudumisel keelata selle teose reprodutseerimist, levitamist, avalikku esitamist, avalikustamist kaabli kaudu, ülekandmist raadio või televisiooni vahendusel või mis tahes teisel viisil avalikustamist, või teose teksti varustamist subtiitritega või selle dubleerimist.

- (c) Küsimuse, kas ülalpool nimetatud kohustuse vorm eelneva punkti (b) kohaldamiseks peab olema fikseeritud kirjaliku kokkuleppena või mõnes muus sama kehtivusjõuga kirjalikus aktis, otsustab selle riigi seadusandlus, kus paikneb kinematograafiateose tegija asukoht või alaline elukoht. Selle liitu kuuluva riigi – kus kaitset nõutakse – seadusandluse otsustada on, kas nimetatud kohustus peab olema fikseeritud kirjalikus kokkuleppes või muus sama kehtivusjõuga kirjalikus aktis. Riigid, mille seadusandlus seda ette näeb, informeerivad sellest oma kirjaliku deklaratsiooniga peadirektorit, kes viivitamata edastab informatsiooni kõigile teistele liitu kuuluvatele riikidele.
- (d) „Vastupidise või erisätte” all mõistetakse igasugust piiravat tingimust, mis on oluline seoses eespool nimetatud kohustusega.

(3) Kui rahvuslik seadusandlus ei näe ette teisiti, ei kohaldata eespool toodud lõike 2 punkti b sätteid kinematograafiateose tegemise eesmärgil loodud stsenaariumide, dialoogide ja muusikateoste autorite või nende pearežissööri suhtes. Need liitu kuuluvad riigid, kus seadusandlus ei sisalda eeskirju, mis näevad ette lõike 2 punkti b kohaldamise sellise režissööri suhtes, informeerivad sellest aga oma kirjaliku deklaratsiooniga peadirektorit, kes viivitamata edastab informatsiooni kõigile teistele liitu kuuluvatele riikidele.”

WIPO autoriõiguse leping

- 4 Ülemaailmne Intellektuaalomandi Organisatsioon (WIPO) võttis 20. detsembril 1996 Genfis vastu WIPO autoriõiguse lepingu. See leping kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsusega 2000/278/EÜ (EÜT L 89, lk 6; ELT eriväljaanne 11/33, lk 208).
- 5 WIPO autoriõiguse lepingu artikli 1 lõikes 4 on ette nähtud, et lepinguosalisel järgivad Berni konventsiooni artikleid 1–21.

Liidu õigus

Direktiiv 93/83

- 6 Direktiivi 93/83 artikli 1 lõikes 5 on sätestatud:

„Käesoleva direktiivi kohaldamisel käsitatakse kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamist režissööri sellise teose autorina või ühena selle autoritest. Liikmesriigid võivad ette näha muud isikud, keda võib pidada teose kaasautoriteks.”

- 7 Selle direktiivi II peatükk „Programmide edastamine satelliidi kaudu” sisaldab artiklit 2 „Ringhäälinguõigus”, milles on sätestatud:

„Liikmesriigid sätestavad autori ainuõiguse lubada autoriõigusega kaitstud tööde edastamist üldsusele satelliidi kaudu, võttes arvesse käesoleva peatüki sätteid.”

Direktiiv 2001/29

- 8 Direktiivi 2001/29 põhjendused 5, 9–11, 20, 31 ja 35 on sõnastatud järgmiselt:

„(5) Tehnika areng on suurendanud ja mitmekesistanud loomise, tootmise ja kasutamise võimalusi. Kuigi intellektuaalomandi kaitseks ei ole vaja uusi käsitusviise, tuleks olemasolevaid seadusi autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kohta kohandada ning täiendada, et need vastaksid piisavalt majanduslikule tegelikkusele, näiteks uutele kasutusviisidele.

[...]

- (9) Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste ühtlustamise aluseks peab olema kõrgetasemeline kaitse, sest nimetatud õigused on olulised intellektuaalse loomingu seisukohalt. Nende kaitse aitab tagada loovuse säilimise ja arengu autorite, esitajate, tootjate, tarbijate, kultuuri, tööstuse ja laiemal üldsuse huvides. Intellektuaalomand on seetõttu tunnustatud omandi lahutamatuks osaks.
- (10) Jätkamaks oma loome- ja kunstilist tegevust, peavad autorid ja esitajad saama oma töö kasutamise eest nõuetekohast tasu, samasugust tasu peavad saama tootjad, et neil oleks võimalik nimetatud tegevust rahastada. Fonogrammide, filmide, multimeediatoodete ning tellitavate teenuste laadsete teenuste pakkumiseks on tarvis märkimisväärseid investeeringuid. Intellektuaalomandi õiguste piisav õiguskaitse on vajalik, et tagada nimetatud tasu kättesaamine ning võimaldada kindlustada nendele investeeringutele rahuldav kasum.
- (11) Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tugev ja tõhus süsteem on peamisi abinõusid tagamaks, et Euroopa kultuuri loov tegevus ja tootmine saaksid vajalikke ressursse, ning kaitsmaks kunsti loojate ja esitajate sõltumatust ning väärikust.

[...]

- (20) Käesoleva direktiivi aluseks on kõnealuses valdkonnas juba kehtivate direktiivide, eelkõige [nõukogu 14. mai 1991. aasta direktiiviga 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (EÜT L 122, lk 42; ELT eriväljaanne 17/01, lk 114) (muudetud direktiiviga 93/98), direktiiviga 92/100 (muudetud direktiiviga 93/98), direktiiviga 93/83, direktiiviga 93/98 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 1996. aasta direktiiviga 96/9/EÜ andmebaaside õiguskaitse kohta (EÜT L 77, lk 20; ELT eriväljaanne 13/15, lk 459)] ette nähtud põhimõtted ja eeskirjad ning see arendab neid põhimõtteid ja eeskirju edasi, seostades need infoühiskonnaga. Käesoleva direktiivi sätete kohaldamine ei mõjuta eespool loetletud direktiivide kohaldamist, kui käesolevas direktiivis ei ole ette nähtud teisiti.

[...]

- (31) Tuleb tagada õiguste ja huvide tasakaal eri liiki õiguste valdajate huvide vahel, samuti eri liiki õiguste valdajate ning kaitstud objekti kasutajate vahel. [...]

[...]

- (35) Teatavate erandite ja piirangute puhul peaksid õiguste valdajad saama õiglast hüvitist, mis nõuetekohaselt kompenseeriks nende kaitstud teoste või muude objektide kasutamise. Sellise õiglase hüvitise vormi, üksikasjaliku korra ja võimaliku suuruse kindlaksmääramisel tuleks arvesse võtta iga juhtumi konkreetseid asjaolusid. Nende asjaolude hindamisel võiks olla kasulik kriteerium nimetatud toimingutest tuleneda võiv kahju õiguste valdajale. [...]"

- 9 Direktiivi 2001/29 artikli 1 lõikes 2 on ette nähtud:

„Välja arvatud artiklis 11 osutatud juhud, ei muuda ega mõjuta käesolev direktiiv mingil viisil ühenduse olemasolevaid sätteid järgmiste valdkondade kohta:

[...]

- b) rentimisõigus, laenutamissoigus ja teatavad intellektuaalomandi puhul autoriõigusega kaasnevad õigused;

- c) autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused, mida kohaldatakse satelliit- ja kaabellevis edastatavate ringhäälinguprogrammide suhtes;
 - d) autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaeg;
- [...]"

10 Selle direktiivi artiklis 2 „Reprodutseerimisõigus” on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

- a) autoritel nende teoste osas;
- b) esitajatel nende esituste salvestuste osas;
- c) fonogrammitootjatel nende fonogrammide osas;
- d) filmide esmasalvestuste tootjatel nende filmide originaali ja koopiate osas;
- e) ringhäälinguorganisatsioonidel nende kaabel- või kaablita sidevahendite, sh kaabli või satelliidi kaudu edastatavate saadete salvestuste osas.”

11 Kõnealuse direktiivi artiklis 3 „Õigus teoseid üldsusele edastada ja muid objekte üldsusele kättesaadavaks teha” on sätestatud:

„1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.

2. Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata üldsusele kättesaadavaks tegemist kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu nii, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal, on:

- a) esitajatel nende esituste salvestuste osas;
- b) fonogrammitootjatel nende fonogrammide osas;
- c) filmide esmasalvestuste tootjatel nende filmide originaali ja koopiate osas;
- d) ringhäälinguorganisatsioonidel nende kaabel- või kaablita sidevahendite, sh kaabli või satelliidi kaudu edastatavate saadete salvestuste osas.

3. Käesoleva artikli kohase üldsusele edastamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise toiminguga seoses ei lõpe lõigetes 1 ja 2 nimetatud õigused.”

12 Sama direktiivi artikli 5 „Erandid ja piirangud” lõike 2 punktis b ja lõikes 5 on ette nähtud:

„2. Liikmesriigid võivad artiklis 2 sätestatud reprodutseerimisõiguse puhul näha ette erandeid ja piiranguid järgmistel juhtudel, kui kõne all on:

[...]

b) mis tahes kandjal reproduktsioonid, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik, tingimusel et õiguste valdajad saavad õiglase hüvitise, mille puhul võetakse arvesse, kas asjaomase teose või objekti puhul on või ei ole kasutatud artiklis 6 osutatud tehnilisi meetmeid;

[...]

5. Lõigete 1, 2, 3 ja 4 kohaseid erandeid ja piiranguid kohaldatakse üksnes teatavatel erijuhtudel, mis ei ole vastuolus teose või muu objekti tavapärase kasutusega ning ei mõjuta põhjendamatult õiguste valdaja õiguspäraseid huve.”

Direktiiv 2006/115/EÜ

13 Direktiiv 92/100 kodifitseeriti ja tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiviga 2006/115/EÜ rentimis- ja laenutamissoiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (ELT L 376, lk 28). Viimati nimetatud direktiivis on direktiivi 92/100 sätted kodifitseeritud ja analoogses sõnastuses üle võetud. Arvestades põhikohtuasja asjaolude asetleidmise aega (märts 2008), on *ratione temporis* kohaldatav direktiiv 2006/115, mistõttu analüüsib Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimusi selle direktiivi alusel.

14 Direktiivi 2006/115 põhjendustes 5 ja 12 on ette nähtud:

„(5) Autorite ja esitajate järjepidev loometegevus ja kunstiline tegevus eeldab piisavat sissetulekut ning eelkõige fonogrammide ja filmide tootmiseks vajalikud investeeringud on eriti suured ja riskantsed. Sellise sissetuleku ja tehtud investeeringute tagasisaamise saab tulemuslikult kindlustada ainult juhul, kui asjaomaste õiguste omanikele on tagatud piisav õiguskaitse.

[...]

(12) Tuleb kehtestada kord, mis tagaks, et autorid ja esitajad saavad neile mõeldud õiglase tasu ning et neil on võimalik usaldada selle õiguse haldamine neid esindavatele kollektiivse esindamise organisatsioonidele.”

15 Selle direktiivi artikli 2 lõikes 2 on sätestatud:

„Kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamist režissööri käsitatakse sellise teose autorina või ühena selle autoritest. Liikmesriigid võivad ette näha muud isikud, keda võib pidada teose kaasautoriteks.”

16 Direktiivi artiklis 3 „Rendi- ja laenutusõiguse omanikud ja objektid” on ette nähtud:

„1. Rentimise ja laenutamise lubamise ja keelamise ainuõigus kuulub järgmistele isikutele:

- a) autorile tema teose originaalide ja koopiate puhul;
- b) esitajale tema esitatud teose salvestuse puhul;
- c) fonogrammi tootjale tema toodetud fonogrammi puhul;
- d) filmi esmasalvestuse tootjale tema filmi originaali ja koopiate puhul.

[...]

4. Ilma et see piiraks lõike 6 kohaldamist, kui esitajad sõlmivad filmi tootjaga kas individuaalselt või kollektiivselt lepingu filmi tootmise kohta, eeldatakse, et kui lepingutingimustes ei ole sätestatud teisiti, on sellise lepingu sõlminud esitaja andnud oma rendiõiguse üle, võttes arvesse artikli 5 sätteid.

5. Liikmesriigid võivad näha ette lõikes 4 sätestatud eeldusega sarnase eelduse ka autorite suhtes.

[...]"

17 Sama direktiivi artikli 5 „Võõrandamatu õigus õiglasele tasule” lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Kui autor või esitaja on andnud oma fonogrammi või filmi originaali või koopiaga seotud õigused üle või neist loobunud fonogrammi või filmi tootja kasuks, säilib kõnealusel autoril või esitajal õigus saada rentimise eest õiglast tasu.

2. Autorid ja esitajad ei saa loobuda õigusest saada rentimise eest õiglast tasu.”

Direktiiv 2006/116/EÜ

18 Direktiiv 93/98 tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiviga 2006/116/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta (ELT L 372, lk 12). Viimati nimetatud direktiivis on direktiivi 93/98 sätted kodifitseeritud ja analoogses sõnastuses üle võetud. Arvestades põhikohtuasja asjaolude asetleidmise aega (märts 2008), on *ratione temporis* kohaldatav direktiiv 2006/116, mistõttu Euroopa Kohus analüüsib eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimusi selle direktiivi alusel.

19 Direktiivi 2006/116 põhjenduses 5 on ette nähtud:

„Käesoleva direktiivi sätted ei tohiks mõjutada Berni konventsiooni artikli 14a lõike 2 punktide b, c ja d ega artikli 14a lõike 3 kohaldamist.”

20 Selle direktiivi artiklis 2 „Kinematograafilised ja audiovisuaalsed teosed” on sätestatud:

„1. Kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamist režissööri loetakse sellise teose autoriks või üheks selle autoritest. Liikmesriikidele jääb vabadus määrata teisi kaasautoreid.

2. Kinematograafilise või audiovisuaalse teose kaitse tähtaeg lõpeb 70 aastat pärast järgmistest isikutest viimasena elus olnud isiku surma olenemata sellest, kas need isikud on määratud kaasautoriks või ei: peamine režissöör, stsenaariumi autor, dialoogi autor ning spetsiaalselt kinematograafilises või audiovisuaalses teoses kasutamiseks loodud muusika helilooja.”

Siseriiklik õigus

21 Autoriõiguse seaduse (Urheberrechtsgesetz, *BGBI.* 111/1936, viimati muudetud föderaalseadusega, avaldatud *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich* I, 58/2010; edaspidi „UrhG”) § 38 lõikes 1 on sätestatud:

„Kaubanduslikul eesmärgil toodetud kinematograafiliste teoste kasutusõigused kuuluvad, võttes arvesse § 39 lõikes 4 sätestatud piirangut, ettevõtjale (filmi tootjale). [...] Autorile seadusega ette nähtud tasust kuulub filmi tootjale ja autorile kummalegi pool, kui see ei ole võõrandamatu ning filmi tootja ei ole autoriga kokku leppinud teisiti [...]”

22 UrhG § 42b lõikes 1 on ette nähtud:

„Kui teose puhul, mis on edastatud ringhäälingu kaudu, tehtud üldsusele kättesaadavaks või salvestatud kaubanduslikul eesmärgil toodetud video- või helikassetile, võib teose laadist tulenevalt oodata, et seda § 42 lõigete 2–7 kohaselt video- või helikassetile salvestades reprodutseeritakse isiklikuks tarbeks, siis on autoril õigus õiglasele tasule (tasu reprodutseerimise eest andmekandjale), kui kassetid viiakse Austrias kaubanduslikul eesmärgil tasu eest turule; kassetideks loetakse tühje video- või helikassette, mis selliseks reprodutseerimiseks sobivad, või muid video- ja helikassette, mis on selleks ette nähtud.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 23 Põhikohtuasia hageja M. Luksan on Saksa sõjafotograafiast Teise maailmasõja ajal rääkiva dokumentaalfilmi „Fotos von der Front” („Fotod rindelt”) stsenarist ja peamine režissöör. Vaidlus puudub selle üle, et kõnealune dokumentaalfilm, mis kujutab kriitiliselt sõjafotograafia vastuolulisust, on kinematograafiline teos, mida seetõttu kaitstakse kui originaalteost.
- 24 Põhikohtuasia kostja P. van der Let toodab kaubanduslikul eesmärgil kinematograafilisi ja muid audiovisuaalseid teoseid.
- 25 Märtsis 2008 sõlmisid pooled „režii- ja autorilepingu” (audiovisuaalse teose tootmise leping), milles on täpsustatud, et M. Luksan on kõnealuse filmi stsenarist ja peamine režissöör ning P. van der Let toodab selle filmi ja kasutab seda. Lepingu kohaselt loovutas M. Luksan selle filmi suhtes kõik autoriõigused ja/või nendega kaasnevad õigused P. van der Letile. Õiguste loovutamise jääd siiski selgelt välja teatud kasutusviisid, see tähendab õigus teha teos digitaalkandjades üldsusele kättesaadavaks ning õigus edastada teost *closed circuit television*’i ja *pay TV* kaudu ehk (krüpteeritud) edastamine kinnisele kasutajate ringile eraldi tasu eest.
- 26 Lisaks ei sisalda leping ühtegi sõnaselget tingimust õiguse kohta seadusega ette nähtud tasule, nagu UrhG §-s 42b nimetatud tasu reprodutseerimise eest andmekandjale (*Leerkassettenvergütung*, sõna otseses mõttes „tühja kasseti tasu”).
- 27 Põhikohtuasi sai alguse sellest, et filmi tootja P. van der Let tegi kõnealuse filmi internetis kättesaadavaks ning loovutas sellekohased õigused Movieurope.com-ile. Nii sai filmi sellelt veebilehelt *video on demand*-vormis alla laadida. Tootja tegi You Tube’i vahendusel ka filmi reklaamklipi internetis kättesaadavaks ning loovutas *pay TV* õigused Scandinavia TV-le.
- 28 Neil asjaoludel kaebas režissöör M. Luksan tootja P. van der Leti eelotsusetaotluse esitanud kohtusse. Ta väidab, et arvestades lepingu alusel talle jäetud kasutusviise (õigus edastada teost kinnisele kasutajate ringile *video on demand*’i ja *pay TV* kaudu), kujutab põhikohtuajas kõne all oleva filmi kasutamine sel viisil, nagu tootja seda tegi, lepingu rikkumist ja režissööri autoriõiguste rikkumist.
- 29 Vastuseks nendele argumentidele väidab P. van der Let, et UrhG § 38 lõike 1 esimeses lauses ette nähtud „seadusest tuleneva ülemineku” tõttu kuuluvad kõik kõnealuse filmi kasutamise ainuõigused talle kui filmi tootjale ning sellest normist kõrvalekalduvad kokkulepped või samasuguse toimega reservatsioon on tühi.
- 30 Lisaks väidab P. van der Let, et UrhG-s sätestatud õigus seadusega ette nähtud tasule, eelkõige „tasu reprodutseerimise eest andmekandjale” kuulub sarnaselt kasutusõigustega samuti talle. Seega, kuna lepinguga on talle antud kõik filmi kasutusõigused, kuuluvad talle ka kõik õigused seadusega ette nähtud tasule. P. van der Let väidab nimelt, et tal on UrhG § 38 lõike 1 teise lause alusel õigus saada mitte ainult pool seadusega ette nähtud tasust tootjana, vaid sama artikli kohaselt ka selle tasu teine pool, mis üldjuhul kuulub filmi autorile (M. Luksan režissöörina). Sellest õigusnormist kõrvalekalduv kokkulepe on lubatud.

- 31 M. Luksan vaidleb sellele seisukohale vastu ning palub eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuvastada, et tal on õigus poolele seadusega ette nähtud tasust.
- 32 Eelotsusetaotluses sisalduvast teabest nähtub, et Austria õigusteoorias ja kohtupraktikas ollakse seisukohal, et UrhG § 38 lõike 1 esimeses lauses on ette nähtud kasutusõiguste vahetu andmine algusest peale ainult filmi tootjale, mitte „seadusest tulenev üleminek” ega nende õiguste ülemineku eeldus. UrhG § 38 lõike 1 niisugusest tõlgendusest lähtudes on kasutusõiguste vahetu algusest peale andmise põhimõttest kõrvalekalduvad kokkulepped tühised.
- 33 Mis puudutab seadusega ette nähtud tasu, eelkõige „tasu reprodutseerimise eest andmekandjale”, siis on UrhG § 38 lõike 1 teises lauses sätestatud, et filmi tootjale ja autorile kummalegi kuulub sellest pool, kuid samas on selles sõnaselgelt lubatud teha sellest põhimõttest kõrvalekalduvaid kokkuleppeid ning seda isegi filmi autorile kuuluva poole osas.
- 34 Neil asjaoludel näib eelotsusetaotluse esitanud kohus olevat seisukohal, et UrhG § 38 lõike 1 esimene ja teine lause, nii nagu neid seni õigusteoorias ja Austria kohtupraktikas on tõlgendatud, on liidu õigusega vastuolus. Ta leiab nimelt, et liidu õigusega kooskõlas olev tõlgendus eeldaks asumist seisukohale, et UrhG § 38 lõike 1 esimese lausega on kehtestatud ümberlükatav ülemineku eeldus. Lisaks oleks peamisel režissööril võõrandamatu õigus õiglasele tasule. Mis puudutab õigust seadusega ette nähtud tasule, siis leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kuigi UrhG § 38 lõike 1 teises lauses on pool sellest õigusest antud filmi autorile – mida kohus peab õiglaseks –, ei tohiks olla lubatud sellest jaotamise reeglist kõrvale kalduda.
- 35 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib kindlaks teha, kas UrhG asjakohased sätted, millega on tootjale antud teatud õigused sõltumata lepingutingimustest, on kohaldatavad sellisel kujul, nagu Austria kohtud on neid seni tõlgendanud, või tuleb lähtuda vastupidisest tõlgendusest, mis on liidu õigusega kooskõlas.
- 36 Neil asjaoludel otsustas Handelsgericht Wien menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas Euroopa Liidu õigusnorme autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste valdkonnas, eelkõige direktiivi 92/100 artikli 2 lõikeid 2, 5 ja 6, direktiivi 93/83 artikli 1 lõiget 5 ning direktiivi 93/98 artikli 2 lõiget 1 koosmõjus direktiivi 92/100 artikliga 4, direktiivi 93/83 artikliga 2 ning direktiivi 2001/29 artiklitega 2 ja 3 ning artikli 5 lõike 2 punktiga b tuleb tõlgendada nii, et reprodutseerimise, satelliidi kaudu edastamise ja muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise kasutusõigused kuuluvad automaatselt igal juhul vahetult (algusest peale) kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamisele režissöörile või filmi teistele autoritele, kelle on kindlaks määranud liikmesriigi seadusandja, mitte aga vahetult (algusest peale) ja eranditult filmi tootjale; kas liikmesriikide seadused, milles on automaatselt antud kasutusõigused vahetult (algusest peale) ja eranditult filmi tootjale, on vastuolus liidu õigusega?
2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:
- a) Kas liikmesriikidele jääb liidu õiguse kohaselt õigus sätestada seaduslik eeldus, et filmi tootjale lähevad üle esimese küsimuse tähenduses kasutusõigused, mis kuuluvad kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamisele režissöörile või filmi teistele autoritele, kelle on kindlaks määranud liikmesriikide seadusandja, isegi kui on tegemist muude õigustega kui rentimis- ja laenutamisoigus, ning kas jaatava vastuse korral tuleb järgida direktiivi 92/100 artikli 2 lõigetes 5 ja 6 koosmõjus selle direktiivi artikliga 4 sätestatud tingimusi?

b) Kas kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamisele režissöörile või filmi teistele autoritele, kelle on kindlaks määratud liikmesriigi seadusandja, algusest peale kuuluvat omandiõigust tuleb kohaldada ka liikmesriigi seadusandja tagatud õigusele õiglasele tasule, nagu UrhG § 42b kohane tasu reprodutseerimise eest andmekandjale, või õigusele saada õiglast hüvitist direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkti b tähenduses?

3. Kui vastus teise küsimuse punktile b on jaatav:

Kas liikmesriikidele jääb Euroopa Liidu õiguse kohaselt õigus sätestada seaduslik eeldus, et filmi tootjale läheb üle teise küsimuse punkti b tähenduses õigus tasule, mis kuulub kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamisele režissöörile või filmi teistele autoritele, kelle on kindlaks määratud liikmesriigi seadusandja, isegi kui on tegemist muude õigustega kui rentimis- ja laenutamissoigus, ning kas jaatava vastuse korral tuleb järgida direktiivi 92/100 artikli 2 lõiget 5 ja 6 koosmõjus selle direktiivi artikliga 4 sätestatud tingimusi?

4. Kui vastus kolmandale küsimusele on jaatav:

Kas liikmesriigi õigusnorm, mille kohaselt kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamisel režissööril või filmi teistel autoritel, kelle on kindlaks määratud liikmesriikide seadusandja, on küll õigus poolele seadusega ette nähtud tasust, kuid sellest õigusest võib kõrvale kalduda ning seega loobuda, on kooskõlas Euroopa Liidu eespool viidatud õigusnormidega autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste valdkonnas?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 37 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ühelt poolt direktiivi 93/83 artikleid 1 ja 2 ning teiselt poolt direktiivi 2001/29 artikleid 2 ja 3 koostoimes direktiivi 2006/115 artiklitega 2 ja 3 ning direktiivi 2006/116 artikliga 2 tuleb tõlgendada nii, et kinematograafilise teose sellised kasutusõigused, nagu on kõne all põhikohtuasjas (satelliidi kaudu edastamise õigus, reprodutseerimise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus), kuuluvad automaatselt, vahetult ja algusest peale peamisele režissöörile kui kõnealuse teose autorile. Kohus küsib, kas sellest tulenevalt on eespool viidatud sätetega vastuolus siseriiklikud õigusnormid, millega on kõnealused õigused automaatselt ja eranditult antud sellise teose tootjale.
- 38 Sissejuhatavalt tuleb meenutada, et kinematograafilise või audiovisuaalse teose erinevaid kasutusõigusi on reguleeritud paljude direktiividega. Kõigepealt reguleerib direktiivi 93/83 II peatükk satelliidi kaudu edastamise õigust. Veel reguleerivad reprodutseerimise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigust direktiivi 2001/29 artiklid 2 ja 3. Lõpuks on rentimis- ja laenutamissoigust käsitletud direktiivi 2006/115 artiklites 2 ja 3.
- 39 Mis puudutab direktiivi 93/83, siis selle artikli 1 lõikes 5 on sätestatud, et kinematograafilise või audiovisuaalse teose peamist režissööri käsitatakse sellise teose autorina või ühena selle autoritest.
- 40 Samamoodi on direktiivi 2006/115 artikli 2 lõikes 2 sätestatud, et kinematograafilise teose peamist režissööri käsitatakse sellise teose autorina või ühena selle autoritest.
- 41 Seevastu direktiivi 2001/29 osas tuleb tõdeda, et selles ei ole ühtegi sõnaselget sätet kinematograafilise teose peamise režissööri staatuse kohta.

- 42 Neil asjaoludel tekib esiteks küsimus, milline on kinematograafilise teose peamise režissööri olukord direktiiviga 2001/29 reguleeritud kasutusõiguste seisukohast.
- 43 Selles suhtes nähtub direktiivi 2001/29 põhjendusest 20, et selle direktiivi aluseks on kõnealuses valdkonnas juba kehtivate direktiividega – eelkõige rentimis- ja laenutamiseõigust käsitleva direktiiviga 92/100 (nüüd direktiiv 2006/115) ning autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtsaja ühtlustamist käsitleva direktiiviga 93/98 (nüüd direktiiv 2006/116) ette nähtud põhimõtted ja eeskirjad. Direktiiviga 2001/29 on soovitud neid põhimõtteid ja eeskirju edasi arendada ning need infoühiskonnaga seostada. Seetõttu ei tohi direktiivi 2001/29 sätete kohaldamine viimati nimetatud kahe direktiivi sätete kohaldamist piirata, kui direktiivis 2001/29 ei ole ette nähtud teisiti (vt selle kohta 4. oktoobri 2011. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-403/08 ja C-429/08: Football Association Premier League jt, EKL 2011, lk I-9083, punktid 187 ja 188).
- 44 Direktiivi 2006/116 artikli 2 „Kinematograafilised ja audiovisuaalsed teosed” lõikes 1 on sätestatud üldnorm, mille kohaselt kinematograafilise teose peamist režissööri loetakse selle autoriks või üheks selle autoritest, kusjuures liikmesriikidele jääb vabadus määrata teisi kaasautoreid.
- 45 Seega tuleb kõnealust sätet tõlgendada nii, et sõltumata siseriiklikus õiguses tehtud mis tahes valikust on kinematograafilise teose peamisel režissööril igal juhul erinevalt sellise teose teistest autoritest direktiivi 2006/116 kohaselt autori staatus.
- 46 Lisaks on direktiivi 2006/116 artikli 2 lõikes 2 kindlaks määratud kinematograafilise või audiovisuaalse teose kaitse tähtaeg. See säte tähendab tingimata, et niisugust teost ning eelkõige selle autori või kaasautorite õigusi ja eriti peamise režissööri õigusi tõepoolest õiguslikult kaitstakse.
- 47 Arvestades, et direktiivis 2001/29 ei ole ette nähtud teisiti ja et selle sätete kohaldamine ei tohi direktiivi 2006/116 ega direktiivi 2006/115 sätete – eelkõige selle artikli 2 lõike 2 – kohaldamist piirata, tuleb direktiivi 2001/29 artikleid 2 ja 3 tõlgendada nii, et oleksid tagatud kinematograafilise teose peamise režissööri autoriõigused, mis on nendes artiklites sätestatud.
- 48 Eespool esitatust nähtub, et kõigi asjaomaste kasutusõiguste, sealhulgas direktiiviga 2001/29 reguleeritud seisukohast käsitatakse kinematograafilise teose peamist režissööri sellise teose autorina või ühena selle autoritest.
- 49 Teiseks tuleb kindlaks teha, kas kinematograafilise teose sellised kasutusõigused, nagu on kõne all põhikohtuasjas (satelliidi kaudu edastamise õigus, reprodutseerimise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus), kuuluvad automaatselt, vahetult ja algusest peale teose peamisele režissöörile kui selle teose autorile või võivad need õigused olenevalt olukorrast kuuluda vahetult, algusest peale ja eranditult selle teose tootjale.
- 50 Mis puudutab satelliidi kaudu edastamise õigust, siis on direktiivi 93/83 artiklis 2 ette nähtud üksnes autori ainuõigus lubada autoriõigusega kaitstud teoste edastamist üldsusele satelliidi kaudu.
- 51 Mis puudutab reprodutseerimise õigust, siis on direktiivi 2001/29 artiklis 2 selle õiguse omanikena tunnustatud autoreid nende teoste osas ning filmide esmasalvestuste tootjaid nende filmide originaali ja koopiate osas.
- 52 Samamoodi on üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus direktiivi 2001/29 artiklis 3 kehtestatud autorite jaoks nende teoste osas ning filmide esmasalvestuste tootjate jaoks nende filmide originaali ja koopiate osas.
- 53 Seega on eelmises kolmes punktis viidatud sätetega antud kinematograafilise teose põhikohtuasjas käsitletavat kasutusõigused algusest peale peamisele režissöörile kui autorile.

- 54 Hoolimata nendest teisese õiguse sätetest, tugineb Austria valitsus Euroopa Kohtule esitatud märkustes siiski Berni konventsiooni kinematograafilisi teoseid käsitleva artikli 14a lõike 2 punktile b koostoimes lõikega 3, mis lubab tal anda need samad õigused ainult teose tootjale.
- 55 Nendest sätetest koostoimes nähtub nimelt, et erandkorras on lubatud siseriiklike õigusnormidega jätta peamine režissöör ilma kinematograafilise teose teatud kasutusõigustest, sealhulgas reprodutseerimise ja avalikustamise õigusest.
- 56 Selles suhtes tuleb kõigepealt meenutada, et kõik liidu liikmesriigid on Berni konventsiooniga ühinenud – osa enne 1. jaanuari 1958 ja osa enne nende liiduga ühinemise kuupäeva.
- 57 Mis puudutab täpsemalt Berni konventsiooni artiklit 14a, mis käsitleb kinematograafilisi teoseid, siis tuleb märkida, et see artikkel lisati 1948. aastal Brüsselis ja seejärel 1967. aastal Stockholmis vastu võetud konventsioonimuudatuste tulemusel.
- 58 Berni konventsioonil on rahvusvahelise lepingu tunnused ELTL artikli 351 tähenduses, mille kohaselt aluslepingute sätted ei mõjuta õigusi ja kohustusi, mis tulenevad enne 1. jaanuari 1958 või ühinevate riikide puhul enne nende ühinemise kuupäeva sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel.
- 59 Edasi tuleb märkida, et kuigi liit ei ole Berni konventsiooni lepinguosaline, on ta vastavalt WIPO autoriõiguse lepingu – mille pool ta on, mis kuulub tema õiguskorda ning mida direktiiviga 2001/29 soovitakse rakendada – artikli 1 lõike 4 kohaselt siiski kohustatud järgima Berni konventsiooni artikleid 1–21 (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Football Association Premier League jt, punkt 189 ja seal viidatud kohtupraktika). Sellest tulenevalt on liit kohustatud järgima ka Berni konventsiooni artiklit 14a.
- 60 Neil asjaoludel tekib küsimus, kas käesoleva kohtuotsuse punktides 50–52 viidatud direktiivide 93/83 ja 2001/29 sätteid tuleb WIPO autoriõiguse lepingu artikli 1 lõiget 4 silmas pidades tõlgendada nii, et liikmesriik võib oma siseriiklikes õigusnormides Berni konventsiooni artikli 14a alusel, tuginedes konventsiooni selle artikliga talle antud õigusele, jätta peamise režissööri ilma kinematograafilise teose kasutusõigustest, mis on põhikohtuasjas kõne all.
- 61 Selles suhtes tuleb kõigepealt meenutada, et ELTL artikli 351 esimese lõigu eesmärk on rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohaselt täpsustada, et asutamislepingu kohaldamine ei mõjuta asjaomase liikmesriigi kohustust arvestada kolmandate riikide õigustega, mis on ette nähtud tema ühinemisest varasemas konventsioonis, ning täita oma vastavaid kohustusi (vt 28. märtsi 1995. aasta otsus kohtuasjas C-324/93: Evans Medical ja Macfarlan Smith, EKL 1995, lk I-563, punkt 27, ning 14. jaanuari 1997. aasta otsus kohtuasjas C-124/95: Centro-Com, EKL 1997, lk I-81, punkt 56).
- 62 Sellegipoolest, kui niisugune konventsioon võimaldab liikmesriigil võtta liidu õigusega vastuolus oleva meetme, ilma teda siiski selleks kohustamata, peab liikmesriik hoiduma sellise meetme võtmisest (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Evans Medical ja Macfarlan Smith, punkt 32, ning eespool viidatud kohtuotsus Centro-Com, punkt 60).
- 63 Seda kohtupraktikat tuleb *mutatis mutandis* kohaldada ka siis, kui liidu õiguse arengu tõttu osutub selle õigusega vastuolus olevaks seadusandlik meede, mille liikmesriik on võtnud vastavalt varasema rahvusvahelise lepinguga antud õigusele. Niisuguses olukorras ei saa asjaomane liikmesriik sellele konventsioonile tugineda selleks, et vabaneda hiljem liidu õiguse alusel tekkinud kohustustest.

- 64 Nähes ette, et kinematograafilise teose peamist režissööri käsitatakse sellise teose autorina või ühena selle autoritest, teostas liidu seadusandja liidu pädevust intellektuaalomandi valdkonnas. Neil asjaoludel ei ole liikmesriikidel enam pädevust võtta vastu sätteid, mis seavad liidu sellised õigusnormid kahtluse alla. Seetõttu ei saa nad enam tugineda Berni konventsiooni artikliga 14a antud õigusele.
- 65 Edasi tuleb tõdeda, et niisugune seadusandlik meede, nagu on kirjeldatud käesoleva kohtuotsuse punktis 60, ei osutu direktiiviga 2001/29 taotletava eesmärgiga kooskõlas olevaks.
- 66 Eelkõige reprodutseerimise ja avalikustamise õigust reguleeriva direktiivi 2001/29 põhjendusest 9 nähtub nimelt, et kuna liidu seadusandja leidis, et autoriõiguse kaitse on intellektuaalse loominguga seiskohast oluline, soovis ta autoritele tagada kõrgetasemelise kaitse. Seetõttu tunnustati intellektuaalomand omandi lahutamatuks osaks.
- 67 Kuna autorina käsitatakse kinematograafilise teose peamist režissööri, näib direktiiviga 2001/29 taotletava eesmärgiga vastuolus olevat see, kui mõõnda, et teose looja võib kõnealustest kasutusõigustest ilma jätta.
- 68 Lõpuks tuleb meenutada, et vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 17 lõikele 1 on igaühel õigus vallata, kasutada, käsutada ja parandada oma seaduslikul teel saadud omandit. Kellelki ei tohi tema omandit ära võtta muidu kui üldistes huvides ja seaduses ette nähtud juhtudel ja tingimustel ning õigeaegse ja õiglase hüvituse eest. Omandi kasutamist võib reguleerida seadusega niivõrd, kui see on vajalik üldistes huvides. Sama artikli lõikes 2 on sätestatud, et intellektuaalomandit kaitstakse.
- 69 Pidades silmas käesoleva kohtuotsuse punktis 53 tõdetut, tuleb kinematograafilise teose peamist režissööri pidada isikuks, kes on liidu õiguse kohaselt seaduslikul teel saanud õiguse selle teose intellektuaalomandile.
- 70 Neil asjaoludel oleks siseriiklike õigusnormide alusel tema kõnealustest kasutusõigustest ilmajätmine võrdväärne tema ilmajätmisega seaduslikul teel saanud intellektuaalomandiõigusest.
- 71 Eespool esitatust nähtub, et käesoleva kohtuotsuse punktides 50–52 viidatud direktiivide 93/83 ja 2001/29 sätteid ei saa WIPO autoriõiguse lepingu artikli 1 lõiget 4 silmas pidades tõlgendada nii, et liikmesriik võib Berni konventsiooni artikli 14a alusel, tuginedes konventsiooni selle artikliga talle antud õigusele, jätta oma siseriiklike õigusnormidega peamise režissööri ilma kinematograafilise teose kasutusõigustest, mis on põhikohtuasjas kõne all, kuna niisugune tõlgendus kõigepealt ei arvesta liidu pädevusega selles valdkonnas, lisaks ei ole kooskõlas direktiiviga 2001/29 taotletava eesmärgiga ning lõpuks ei vasta intellektuaalomandi kaitset tagavast põhiõiguste harta artikli 17 lõikest 2 tulenevatele nõuetele.
- 72 Eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb esimesele küsimusele vastata, et ühelt poolt direktiivi 93/83 artikleid 1 ja 2 ning teiselt poolt direktiivi 2001/29 artikleid 2 ja 3 koostoimes direktiivi 2006/115 artiklitega 2 ja 3 ning direktiivi 2006/116 artikliga 2 tuleb tõlgendada nii, et kinematograafilise teose sellised kasutusõigused, nagu on kõne all põhikohtuasjas (reprodutseerimise õigus, satelliidi kaudu edastamise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus), kuuluvad automaatselt, vahetult ja algusest peale peamisele režissöörile. Järelikult tuleb neid sätteid tõlgendada nii, et nendega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, millega on nimetatud kasutusõigused automaatselt ja eranditult antud kõnealuse teose tootjale.

Teise küsimuse punkt a

- 73 Sissejuhatuseks tuleb meenutada, et liidu seadusandja kehtestas direktiivi 92/100 artikli 2 lõikes 5 eelduse, et rentimisõigus läheb üle kinematograafilise teose tootjale.

- 74 Direktiivi 2006/115 artikli 3 lõikes 4, milles on üle võetud direktiivi 92/100 artikli 2 lõike 5 sõnastus, on nüüd ette nähtud, et kui esitajad sõlmivad filmi tootjaga lepingu filmi tootmise kohta, eeldatakse, et kui lepingutingimustes ei ole sätestatud teisiti, on sellise lepingu sõlminud esitaja andnud oma rentimisõiguse üle tootjale.
- 75 Lisaks on direktiivi 2006/115 artikli 3 lõikes 5, milles on üle võetud direktiivi 92/100 artikli 2 lõike 6 sõnastus, antud liikmesriikidele pädevus näha ette sarnase eelduse ka autorite suhtes.
- 76 Seda sissejuhatavat täpsustust silmas pidades tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimust sisuliselt mõista kui küsimust, kas liidu õigust võib tõlgendada nii, et sellega on liikmesriikidele jäetud õigus kehtestada niisugune ülemineku eeldus ka kinematograafilise teose selliste kasutusõiguste osas, nagu on kõne all põhikohtuasjas (satelliidi kaudu edastamise õigus, reprodutseerimise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus), ning kui vastus on jaatav, siis millistel tingimustel.
- 77 Eelotsuse küsimuses viidatud direktiivi 2006/115 sätete aluseks oleva eesmärgi osas tuleb lähtuda direktiivi põhjendusest 5, milles on meenutatud esiteks, et autorite ja esitajate järjepidev loometegevus ja kunstiline tegevus eeldab piisavat sissetulekut, ning teiseks, et eelkõige fonogrammide ja filmide tootmiseks vajalikud investeeringud on eriti suured ja riskantsed. Sellise sissetuleku ja tehtud investeeringute tagasisaamise saab tulemuslikult kindlustada ainult juhul, kui asjaomaste õiguste omanikele on tagatud piisav õiguskaitse.
- 78 Direktiivi 2006/115 põhjendusest 5 ilmneb eelkõige, et tuleb leida tasakaal ühelt poolt filmi vaimsele loomisele kaasa aidanud erinevate füüsiliste isikute – nimelt kinematograafilise teose autori või kaasautorite – õiguste ja huvide ning teiselt poolt filmi tootja – kelle algatusel ja vastutusel on kinematograafiline teos valminud ja kes kannab selle investeeringuga seotud riske – õiguste ja huvide vahel.
- 79 Neil asjaoludel on alust tõdeda, et direktiivi 2006/115 raames on eeldus, et rentimisõigus läheb üle filmi tootjale, mõeldud selleks, et saavutada üks selle direktiivi põhjenduses 5 viidatud eesmärkidest ehk võimaldada tootjal tagasi saada investeeringud, mis ta on kinematograafilise teose valmimiseks teinud.
- 80 Samas peab ülemineku eeldus vastama ka kinematograafilise teose peamise režissööri huvidele. Siinkohal tuleb tõdeda, et see ei sea kuidagi kahtluse alla normi, mille kohaselt autoril on automaatselt, vahetult ja algusest peale oma teose rentimis- ja laenutamisõigus. Kuna liidu seadusandja on nimelt selle eelduse sõnaselgelt jätnud juhuks, kui „lepingutingimustes on sätestatud teisiti”, on ta sellega soovinud, et peamisele režissööril säiliks võimalus lepingus teisiti kokku leppida.
- 81 Nii on selline eeldus käesoleva kohtuotsuse punktis 78 nimetatud tasakaalunõude kohaselt mõeldud tagamaks seda, et filmi tootja omandaks kinematograafilise teose rentimisõiguse, nähes samas ette, et peamine režissöör võib õigusi, mis kuuluvad talle autorina, oma huvide kaitsmiseks vabalt kasutada.
- 82 Eesmärk tagada kinematograafilise investeeringu rahuldav tulusus väljub direktiiviga 2006/115 reguleeritud pelgalt rentimis- ja laenutamisõiguse kaitsmise raamidest, kuna see eesmärk sisaldub ka kõnealuse valdkonna muudes asjakohastes direktiivides.
- 83 Nii on direktiivi 2001/29 põhjenduses 10 kinnitatud, et niisuguste toodete nagu filmid või multimeediatooted loomiseks vajalikud investeeringud on märkimisväärsed. Intellektuaalomandi õiguste piisav õiguskaitse on seega vajalik, et võimaldada kindlustada nendele investeeringutele rahuldav kasum (vt selle kohta ka 13. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-61/05: komisjon vs. Portugal, EKL 2006, lk I-6779, punkt 27).

- 84 Samuti tuleb aga märkida, et liidu seadusandja on direktiivi 2001/29 põhjenduses 5 sõnaselgelt täpsustanud, et kuigi olemasolevaid seadusi autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kohta tuleks kohandada ning täiendada, et need vastaksid piisavalt majanduslikule tegelikkusele, näiteks uutele kasutusviisidele, ei ole intellektuaalomandi kaitseks seevastu vaja uusi käsitusviise.
- 85 Neil asjaoludel tuleb märkida, et kuna esiteks säilitas liidu seadusandja 2001. aastal direktiivi 2001/29 vastu võttes intellektuaalomandi kaitse erinevad käsitlused, mis olid välja töötatud varasemates direktiivides, ning teiseks ei ole käesoleval juhul sätestatud teisiti, tuleb asuda seisukohale, et seadusandja ei soovinud ülemineku eelduse laadse käsitluse kohaldamist selle direktiiviga reguleeritud kasutusõiguste osas välistada.
- 86 Eespool esitatust nähtub, et ülemineku eeldust, mis algselt nähti rentimis- ja laenutamissoiguse osas ette direktiivi 92/100 artikli 2 lõigetes 5 ja 6 ning mis seejärel võeti sisuliselt üle direktiivi 2006/115 artikli 3 lõigetes 4 ja 5, peab olema võimalik kohaldada ka kinematograafilise teose selliste kasutusõiguste suhtes, nagu on kõne all põhikohtuasjas (satelliidi kaudu edastamise õigus, reprodutseerimise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus).
- 87 Eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb teise küsimuse punktile a vastata, et liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et sellega on liikmesriikidele jäetud õigus kehtestada eeldus, et kinematograafilise teose tootjale lähevad üle kinematograafilise teose sellised kasutusõigused, nagu on kõne all põhikohtuasjas (satelliidi kaudu edastamise õigus, reprodutseerimise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus), tingimusel et niisugune eeldus ei ole ümberlukkamatu ega välista nimetatud teose peamise režissööri võimalust leppida kokku teisiti.

Teise küsimuse punkt b

- 88 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas õigus õiglasele tasule, nagu direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b „isikliku koopia” erandi korral ette nähtud õiglase hüvitis, kuulub automaatselt, vahetult ja algusest peale peamisele režissöörile kinematograafilise teose autori või kaasautorina.
- 89 Sissejuhatuseks on põhjust täpsustada, et kuna esitatud küsimus viitab üksnes direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b ette nähtud õiglasele hüvitisele isikliku koopia erandi korral, peetakse sellele vastamisel silmas ainult reprodutseerimise õigust ja sellega kaasnevat õigust õiglasele hüvitisele.
- 90 Kõigepealt on kohane meenutada, et vastavalt direktiivi 2001/29 artikli 2 punktile a annavad liikmesriigid üldjuhul autoritele ainuõiguse lubada või keelata nende teoste otseselt või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult.
- 91 Sama direktiivi artikli 2 punktis d on samasugune õigus antud filmide esmasalvestuste tootjatele nende filmide originaali ja koopiate osas.
- 92 Sellest järeldub, et nii peamist režissööri kui kinematograafilise teose autorit kui ka tootjat kui kõnealuse teose tootmiseks vajalike investeeringute eest vastutajat tuleb käsitada reprodutseerimise õiguse automaatsete omanikena.
- 93 Pealegi võivad liikmesriigid sama direktiivi artikli 5 lõike 2 punkti b alusel näha ette erandi reprodutseerimissoiguse valdajate ainuõigusest reprodutseerimisele, kui on tegemist mis tahes kandjal reproduktsioonidega, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik (isikliku koopia erand), kuid seda siiski tingimusel, et tagatakse, et asjaomaste õiguste valdajad saavad vastutasuks õiglase hüvitise.

- 94 Kuna kinematograafilise teose peamine režissöör on üks õiguse valdajatest, tuleb teda järelikult käsitada isikuna, kellel on automaatselt, vahetult ja algusest peale õigus õiglasele hüvitisele, mis kuulub tasumisele isikliku koopia erandi korral.
- 95 Eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb teise küsimuse punktile b vastata, et liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et kinematograafilise teose autorina peab selle peamisel režissööril automaatselt, vahetult ja algusest peale olema õigus õiglasele hüvitisele, mis on direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b ette nähtud „isikliku koopia” erandi korral.

Kolmas ja neljas küsimus

- 96 Nende küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et sellega on liikmesriikidele jäetud õigus kehtestada eeldus, et kinematograafilise teose tootjale läheb üle selle teose peamise režissööri õigus tasule.
- 97 Selles suhtes puudub vaidlus selle üle, et põhikohtuasjas kõne all olev siseriiklik õigusnorm, millega nimetatud eeldus on kehtestatud, võimaldab kinematograafilise teose peamisel režissööril loobuda oma õigusest õiglasele tasule.
- 98 Seega tuleb eelnevalt analüüsida, kas liidu õigusega on vastuolus siseriiklik õigusnorm, mis võimaldab kinematograafilise teose peamisel režissööril loobuda oma õigusest õiglasele tasule.
- 99 Sissejuhatuseks on põhjust täpsustada, et kuna esitatud küsimused viitavad õigusele saada tasu eelmise küsimuse tähenduses, peetakse neile vastamisel silmas ainult reprodutseerimise õigust ja õigust õiglasele hüvitisele, mis on ette nähtud direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b isikliku koopia erandi korral.
- 100 Nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 93 märgiti, tuleneb direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktist b, et liikmesriikides, kus on otsustatud kehtestada isikliku koopia erand, peavad asjaomaste õiguste valdajad vastutasuks saama õiglase hüvitise. Niisugusest sõnastusest nähtub, et liidu seadusandja ei soovinud pidada lubatavaks seda, et huvitatud isikud võiksid kõnealuse hüvitise saamisest loobuda.
- 101 Lisaks, kuna selle direktiivi artikli 5 lõike 2 punktis b on kehtestatud erand autorile kuuluvast ainuõigusest oma teose reprodutseerimisele, tuleb seda sätet tõlgendada kitsalt, mis tähendab, et niisugust erandit ei saa laiendada kaugemale sellest, mis on kõnealuses sättes sõnaselgelt ette nähtud. Selles sättes on aga antud luba teha erand üksnes reprodutseerimise õigusest ning seda ei saa laiendada õigusele saada tasu.
- 102 Seda järeldust kinnitab konteksti osas direktiivi 2006/115 artikli 5 lõige 2 koostoimes sama direktiivi põhjendusega 12, milles on üle võetud eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud direktiivi 92/100 artikli 4 lõige 2 ja sama direktiivi põhjendus 15. Nendes sätetes on täpsustatud, et autorid ei saa loobuda õigusest saada rentimise eest õiglast tasu.
- 103 Direktiivides 92/100 ja 2006/115 kasutas liidu seadusandja küll sõna „tasu” direktiivis 2001/29 kasutatud sõna „hüvitis” asemel. Mõiste „tasu” eesmärk on siiski samuti kehtestada autorite jaoks hüvitis, kuna sellega soovitakse heastada autoritele tekitatud kahju (vt selle kohta 30. juuni 2011. aasta otsus kohtuasjas C-271/10: VEWA, EKL 2011, lk I-5815, punkt 29).
- 104 Nagu käesoleva kohtuotsuse punktides 84 ja 85 märgiti, säilitas liidu seadusandja direktiivi 2001/29 vastu võttes intellektuaalomandi kaitse käsitlused, mis olid välja töötatud varasemates direktiivides, kui ei ole sõnaselgelt sätestatud teisiti.

- 105 Mis puudutab käesoleval juhul õigust õiglasele hüvitisele, mis tuleb autoritele tasuda isikliku koopia erandi korral, siis ei ilmne direktiivi 2001/29 ühestki sättest, et liidu seadusandja oleks ette näinud võimaluse õiguse valdajal sellest loobuda.
- 106 Lisaks on Euroopa Kohus juba otsustanud, et selleks, et direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkt b ei kaotaks igasugust kasulikku mõju, kohustab see liikmesriiki, kes on oma siseriiklikus õiguses kehtestanud isikliku koopia erandi, saavutama sellise tulemuse, et see riik tagab oma pädevuse piires sellise õiglase hüvitise tegeliku saamise, mille eesmärk on heastada õiguste valdajatele tekitatud kahju (vt selle kohta 16. juuni 2011. aasta otsus kohtuasjas C-462/09: Stichting de Thuiskopie, EKL 2011, lk I-5331, punkt 34). Liikmesriikidele pandud niisugune kohustus saavutada õiguste valdajatele õiglase hüvitise maksmine osutub põhimõtteliselt kokkusobimatuks õiguste valdaja võimalusega õiglasest hüvitisest loobuda.
- 107 Kõigest eespool esitatust järeldub, et liidu õigusega on vastuolus siseriiklik õigusnorm, mis võimaldab kinematograafilise teose peamisel režissööril loobuda oma õigusest õiglasele hüvitisele.
- 108 Seda enam tuleb liidu õigust tõlgendada nii, et sellega ei ole liikmesriikidele jäetud õigust kehtestada ümberlukkamatu eeldus, et kinematograafilise teose tootjale läheb üle selle teose peamise režissööri õigus tasule, kuna niisuguse eelduse tulemusel jäetaks viimane ilma direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b ette nähtud õiglasest hüvitisest. Nagu märgiti käesoleva kohtuotsuse punktis 100, peab peamine režissöör reprodutseerimise õiguse valdajana tingimata saama kõnealuse hüvitise.
- 109 Eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb kolmandale ja neljandale küsimusele vastata, et liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole liikmesriikidele jäetud õigust kehtestada eeldus, et kinematograafilise teose tootjale läheb üle selle teose peamise režissööri õigus õiglasele hüvitisele, olenemata sellest, kas eeldus on sõnastatud ümberlukkamatuna või võib sellest kõrvale kalduda.

Kohtukulud

- 110 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamiseiga seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esita tud põhjendustest lähtudes

Euroopa Kohus (kolmas koda)

otsustab:

1. Ühelt poolt nõukogu 27. septembri 1993. aasta direktiivi 93/83/EMÜ teatavate satelliitlevile ja kaabli kaudu taasedastamisele kohaldatavaid autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate eeskirjade kooskõlastamise kohta artikleid 1 ja 2 ning teiselt poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikleid 2 ja 3 koostoimes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiviga 2006/115/EÜ rentimis- ja laenutamiseõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas artiklitega 2 ja 3 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiviga 2006/116/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta artikliga 2 tuleb tõlgendada nii, et kinematograafilise teose sellised kasutusõigused, nagu on kõne all põhikohtuasjas (reprodutseerimise õigus, satelliidi kaudu edastamise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus), kuuluvad automaatselt, vahetult ja algusest peale peamisele režissöörile.

Järelikult tuleb neid sätteid tõlgendada nii, et nendega on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, millega on nimetatud kasutusõigused automaatselt ja eranditult antud kõnealuse teose tootjale.

2. Liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et sellega on liikmesriikidele jäetud õigus kehtestada eeldus, et kinematograafilise teose tootjale lähevad üle kinematograafilise teose sellised kasutusõigused, nagu on kõne all põhikohtuasjas (satelliidi kaudu edastamise õigus, reprodutseerimise õigus ja mis tahes muu üldsusele kättesaadavaks tegemise kaudu üldsusele edastamise õigus), tingimusel et niisugune eeldus ei ole ümberlukkamatu ega välista nimetatud teose peamise režissööri võimalust leppida kokku teisiti.
3. Liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et kinematograafilise teose autorina peab selle peamisel režissööril automaatselt, vahetult ja algusest peale olema õigus õiglasele hüvitisele, mis on direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b ette nähtud „isikliku koopia” erandi korral.
4. Liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole liikmesriikidele jäetud õigust kehtestada eeldus, et kinematograafilise teose tootjale läheb üle selle teose peamise režissööri õigus õiglasele hüvitisele, olenemata sellest, kas eeldus on sõnastatud ümberlukkamatuna või võib sellest kõrvale kalduda.

Allkirjad